

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

שעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת נשא ס"ח:

בענין קבלת שבת מבעוד יום

פסק השו"ע (או"ח סימן רס"א ס"ב): "יא שצריך להוסיף מחול על הקודש, עכ"ל. והנה השו"ע כתב בלשון י"א משום דס"ל דלשיטת הרמב"ם להלכה אין חובה להוסיף מחול על הקודש אלא ביוה"כ ולא בשבתות ויו"ט, אולם בביאור הלכה שם כתב בשם הגר"א שאף לרמב"ם למרות שאין חובה להוסיף מחול על הקודש בשבתות ויו"ט מדאורייתא, מ"מ מדרבנן ישנה מצוה להוסיף מחול על הקודש.

ויש להסתפק האם החיוב להוסיף מחול על הקודש הוא חובה לקבל שבת מבעוד יום, או שדי לפרוש ממלאכה מבעוד יום ואין חובה לקבל את השבת מבעוד יום. ובספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מ"ו הערה י"א) הוכיח מדברי המשנה ברורה (שם ס"ק כ"א) שחייבים לקבל את השבת מבעוד יום, דז"ל המשנה ברורה שם: רצה לעשותו וכו', היינו ע"י דיבור שהוא מקבלו עליו לשם תוספת שבת או ע"י אמירת ברכו וכו', עכ"ל המשנה ברורה, הרי שצריך קבלה בפה. אולם נראה לעני"ד שאין ראיה משם, די"ל דכוונת המשנה ברורה שאם רוצה להוסיף הרבה מחול על הקודש (מתחילת שקיעה ראשונה לר"ת), זהו ע"י קבלה בפה, אבל עדיין לא מוכח שחייבים לקבל בפה מבעוד יום.

אולם בספר תוספת שבת (רס"א ס"ק י"ג) מפורש שיש חובה לקבל את השבת מבעוד יום.

וכבר מפורשים הדברים בראשונים, דהנה ז"ל האור זרוע (הלכות ערב שבת סימן כ'): וצריכים ישראל למהר לבית הכנסת בערב שבת מפני שצריכים להוסיף מחול על הקודש ולקבל השת קודם שתשקע החמה, עכ"ל.

וכך מפורש גם בריטב"א (ר"ה ט.), שבת ל"ה, תענית י"ב, עירובין מ' (שחייב אדם לקבל שבת מבעוד יום, ובריטב"א מבואר יותר שלא די בסתם קבלה בפה אלא בעינן קבלה ע"י קידוש או תפילה מבעוד יום, ויעו"ש שלרבנן דס"ל דאי אפשר להתפלל ערבית מבעוד יום צריך לקדש מבעוד יום קודם התפילה), ובזה בודאי לא נפסק להלכה כדבריו.

ואולם צ"ע בזה מכמה דוכתי.

דהנה בשמיטה, בזמן שבית המקדש היה קיים היה צריך להוסיף מחול על הקודש ולא לעבוד בשישית עבודות המועילות לשמיטה, וכמבואר בפ"ק דשביעית ובריש פ"ק דמו"ק, ולא מצינו בשום מקום שצריך לקבל את השמיטה, אלא צריך רק לפרוש ממלאכה בשישית.

וכמו כן במוצאי שבת מתקיימת מצות הוספה מחול על הקודש ע"י פרישה ממלאכה בלי לקבל את השבת, ומאי שנא ערב שבת ממוצאי שבת.

עוד יש לעיין ממש"כ הר"ן (ריש פ"ד דביצה) בשם התוספות דעל כרחך יש לתוספת שבת שיעור, דאי תוספת שבת בכל שהוא, הלא בלאו הכי צריך לפרוש מספק כל שהוא שאי אפשר לצמצם ע"ש, ואי נימא דבעינן קבלה – מה קשה לר"ן הלא מדין תוספת שבת נוסף חיוב קבלה שלא היה בלאו הכי.

וכעין זה יש להקשות מדברי בתוס' (ר"ה ט.) שהקשו מאי נפ"מ ממה דקתני דיו"כ ספיקו אסור, הלא בלאו הכי אסור מדין תוספת, ואם נאמר שאין תוספת ללא קבלה, מה קשה להם, הלא נפ"מ למי שלא קיבל על עצמו תוספת.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

עוד יש לעיין ממשי"כ המרדכי בשבת (סימן ר"צ) דמתני' דספק חשיכה ספק אין חשיכה אין מעשרין וכו', אבל מעשרין את הדמאי וכו', מיירי בלא קיבל עליו שבת, ואם נאמר שאדם חייב לקבל שבת, יוצא שסתם מתני' דיברה על עבריינים. (וע"ע בתוספת שבת שם, שכתב שמדברי המרדכי מוכח להיפך דבעינן קבלה, ולא זכיתי להבין דבריו, דלכאורה חזינן מדברי המרדכי דמהני קבלה אבל לא שיש חובה לקבל, ואדרבה לכאורה מוכח מדבריו להיפך וכנ"ל).

ובספר מקראי קודש (ימים נוראים סימן ל"ח) כתב בשם הגר"י כהן זצ"ל לחדש שבאמת מצות תוספת שבת היא לפרוש ממלאכה ואף בלא קבלה (כמוצאי שבת וכתוספת שביעית), אלא דמחמת מצות תוספת בעינן גם להוסיף במצות "זכור את יום השבת לקדשו", וזהו המחייב לקבל שבת בפה מבעוד יום. ולפי דבריו אין סתירה מדברי הר"ן והתוס' הנ"ל, למה שמבואר באור זרוע ובריטב"א דבעינן לקבל שבת מבעוד יום, שהתוס' דנו על איסור המלאכה שהוא חל אף בלא קבלה, אלא דמ"מ יש מצוה לקבל וכנ"ל, ודוק. אולם מדברי המרדכי הנ"ל עדיין נראה לענ"ד דמוכח דס"ל דאין חובה לקבל שבת מבעוד יום, ועיין. (ויעו' עוד בכל זה בחלקת יואב סימן ל').

והנה מלבד דין תוספת שבת, פשוט שזמן אמירת "בואי כלה" לכתחילה הוא מבעוד יום.

דהנה אמירת "בואי כלה" עניינה הוא כמו שכתב הרמב"ם (פ"ל מהלכות שבת ה"ב), וז"ל: איזהו כבוד וכו', וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן **בערב שבת** ומתעטפים ואומרים בואו ונצא לקראת שבת המלך, עכ"ל. ופשוט שעניין זה מתקיים דוקא מבעוד יום, וכמו שכתב הרמב"ם "בערב שבת", אולם לאחר שקדש היום והגיעה הכלה איך שייד לומר "בואי כלה". ומחמת כל הנ"ל ראוי להקדים את קבלת השבת, וכמו שכתב במקראי קודש שכן נהגו בבתי כנסת הוותיקים בירושלים.